

סמרטוניזם

לא קל לאדם להוציא את לשונו ולכונה נגד עצמו. נידמה לי שהדבר בלתי אפשרי מבחינה אנאטומית. אך לוי אשכול הצליח בכך. הוא מוציא לשון לעצמו. האיש כאלו מתגרה בעצמו, כאילו אומר לעצמו: "נראה אותך מנצח במערכת-החירות, אחרי שאני אקלקל לך את כל הסיכויים!"

לא דויד בן-גוריון הורס את לוי אשכול. אשי כול הורס את עצמו.

★ ★ ★

כל הכוחות הדמוקראטיים, החל במן היסוד וכלה בשבועון המסויים. אילו הכתיב ליריבו את שדה-הקרב ואת מועדו. אך גם לכך לא היה מסוגל. הוא חיכה וחיכה, עד שה יוזמה נשמטה מידי. עד שנאלץ להגיב על פעולות בן-גוריון, בחוסר-אונים גובר והולך. אך לא זה העיקר. העיקר הוא זה: **המשבר הרציני הראשון שפקד את לוי אשי כול שבר אותו. הפוזה הגדולה התנדפה.** האיש העומד עתה לפנינו הוא שוב אותו שקולניק מימים ימימה, האיש המוכן למכור את הסבתא תמורת הפסקת נשימה של רגע, עסקן מפלגתי קטן שכל כוחו בקנוניות זעירות, בעמידה על המקח בשוק הפישפשים המפלגתי.

★ ★ ★

הסמרטוניזם הוא תופעה מסוכנת מאוד. מסוכנת למדינה. מסוכנת לאזרחיה. הסמרטוניזם אינו מסוגל להשיב על אתגרים גורליים. החמצת ההזדמנות ההיסטורית, שהיתה טמונה ביוזמת בור-גיבה, היא דוגמה מחרדה לכך.

של ממשלת אשכול בשבועות האחרונים. אך איני מוכן להיות סלחני במסקנה. לפני שנתיים הגיע לוי אשכול לשלטון. אמרנו לציבור: תנו לו שאנס. עצרנו בלבנו את ספקותינו. הכרנו את לוי שקולניק, וגם את לוי אשכול עד לאותו רגע. ידענו שהוא אדם בעל מוסר מפוקפק, שהוא רגיל לשקר לאנשים במצח נחושה, שהוא ציניקן גמור. זכרנו את חלקו בגידול השחיתות ב-מדינה ("לא תחסום שור בדישו"). זכרנו את חלקו הגלוי בפרשת לבון, כשנעץ במרידינו את הסכין בגבו של לבון המפרפר והציע את הדחתו. אבל אמרנו לעצמנו: יש לתת לו הזדמנות. אדם קטן, העומד בפני אחריות גדולה, יכול לגדול. התפקיד עשוי לשנות את האדם. אשכול ראש-הממשלה, האיש שיפגש עם גדולי העולם, לא יהיה כאשכול העסקן, איש המקת-והמימ"כ, התגרן בשוק המפלגתי, המבטיח-ואינו-מקיים. **ואכן, היה נידמה שצדקנו, שהאיש השתנה.** פה ושם החל עושה צעדים בכיוון הנכון. פה ושם הגיב

קשה להניח שההיסטוריון יעסוק אי-פעם בתקופת אשכול. קרוב לחדאי שתהיה בעיניו אך אפיוודה חר-לפת, שאינה ראוייה להיזכר אלא במשפט אחד. אך אם בכל זאת יקדיש לה תשומת-לב, הוא ישאל את עצמו: **מה קרה לאשכול ערב הבחירות לכנסת?** הנה אדם שזכה למידה רבה של אהדה ציבורית. ברובה לא באה מאהבת מרדכי, אלא משינאת המן. אבל גם כך היה הציבור מוכן לנהוג בו לפנים משורת הדין. אך לפתע תקף אותו כולמום של התאבדות. כולמום התוקף, לעיתים, חיות מסוימות, ושלי-איש אין הסבר לו.

גיבה לאור היום

הוא ניצל את הישיבה האחרונה של הכנסת החמישית, כדי להשחיר את פני עצמו ללא תקנה. הוא קומם נגדו את כל חלקי הציבור. הוא ראה את עצמו באור הדוחה ביותר. תחילה נופף בפני הציבור בחוק-השאבעס. חוק זה, ה' פותח אופקים חדשים של דיכוי והתעללות באזרח, היה מוכרח להחריד את הציבור מהשגנותו. לבסוף נדחתה קב-לתו עד להקמת הקואליציה הבאה.

אם כן, מדוע הוצא כבלל מן המזירה? מדוע לא המתין אשכול עד ליום אחרי הבחירות? לאחר מכן בא חוק-לשון הרע. ידענו תמיד כי אשכול הוא שונא מושבע של חופש-העתונות. הוא עצמו הוכיח לנו זאת לא פעם בצורה ברורה, גם אחרי שעלה לשלטון. אך אפשר היה להניח כי לא יגלה זאת בפומבי, וכי ידחה את קבלת חוק-התועבה לפחות עד אחרי הבחירות.

מדוע עמד על כך שחוק זה יוגש ביוזמים האחרונים של הכנסת החמישית? מדוע התע-קש להפוך חוק זה לפמל, "המערך לאחדות פועלי ישראל" — החוק החשוב של המערך? וזו רק ההתחלה. המדינה צועדת לקראת משבר ריגשי עמוק עם בואו של שגריר-הוורמאכט. ההתחכמיות ההיס-טריות של אותה אשה במשרד-החוץ החמירו משבר זה. האם לא היה אשכול מסוגל לדחות את בואו של האיש עד אחרי הבחירות? האם לא יכול היה לדאוג שתחילה יבואו פקדי השגרירות, שעברם מרגיז פחות?

אשכול מביא את האיש בפרום מלחמת-הבחירות. אולי הוא מתאר לעצמו כי הופעת איש הוורמאכט תחזק את מעמדו. וגם בכך עוד לא די. לאורך כל החזית דואג אשכול להחמיר את מצבו. הוא מקפיד להפוך את מיספס אל-חגיזוי לבמת הסתה אנטי-ישראלית. הוא מחמיר את המצב בזירה הכלכלית. איאפשר לומר: האיש הולך וגשבר. **כי האיש הולך ושובר את עצמו.**

★ ★ ★

בצורה מכובדת. אשה צעירה השפיעה עליו לסובה. באיחור רב, ובהיסוס רב, החל פועל על-פי ההנחיות ש-קבענו לו עוד ביום הראשון. לעיתים מרצון, לרוב מאונס, שם מחסום בפני אנשי בן-גוריון. פה ושם מינה אנשים טובים יותר במקומם. נידמה היה שהאיש השתנה. **עד שבא המיבחן הרציני הראשון.**

★ ★ ★

יעוריקומתו של אדם מתגלה בשעת-צרה. הלהבה האוכלת את העץ, מחשלת את הפלדה. **שעת-המשבר היא המכרילה בין מוץ לתבן, בין גבר לסמרטוט.** קל מאוד לראש-ממשלה ללבוש פוזה של מדינאי כשהי-מזל מאיר לו. כל מכשירי הפירסומת — הרדיו, העתונות, הקולנוע — עומדים לרשותו. הוא ניצב במרכז ההתעניינות. גם ננס יכול להיראות כענק בתנאים אלה.

אך כשכא המשבר, מתגלה אם עומד אדם מאחורי הפוזה, אם לאו. המשבר הפוקד את מפא"י הוא מעשה ידי של אשכול עצמו. הוא יכול היה למנוע, אילו פעל לפני שנתיים, במרץ ובהחלטיות, כפי שיעצנו לו. אילו ליכד סביבו את

הסמרטוניזם אינו מסוגל לעמוד בפני פכנת הבן-גוריוניזם. להיפך: כאשר השלטון מופיע לעיני הציבור בדמות עלובה, חסרת מוסר ר-כבוד, כאשר השלטון עצמו מקדם את הרודי-נות — הוא מחזק בשכבות הפרימיטיביות את הכמיהה למנהיג.

אך הסמרטוניזם מסוכן לא רק במחוליו — גם במעשיו. שלטון כושל ומעורער נוטה תמיד להרפת-קות היצוניות. כשיסודותיו מתמוטטים מבית, אדיר הפיתוי לחפש יוקרה וזוהר בדרך הפשוטה ביותר — בגבול. וד"ל. שלטון מעורער מסכן את חרות האזרח. סמרטוניזם אובד-עצות, הלחם על חיי, מוכן למכור כל דבר. את חופש-העתונות, את חופש-התנועה, את חופש-העיסוק. חוק לשון הרע, חוק השאבעס, חוק המושבים — אלה הם רק מיקדמה על חשבון הצפוי.

חיה פצועה מסוכנת מאין כמותה. היא תוקפת כל מי שמזדמן בדרכה. בלי הגיון. בלי חשבון. זהו המצב. אין טעם להתעלם ממנו. יש לראות אותו כמות שהוא. ויש להסיק ממנו מסקנות.

מדוע? מה קרה לו? הרי אין להניח כי סוכן השאי של דויד בן-גוריון הרג את אשכול, לבש את צורתו ופועל עתה במקומו. מוכרח להיות הסבר אחר לתופעה. **אמר לי השבוע איש פוליטי מנוסה: אשכול פשוט איבד את עשתונותיו. מבחינה אישית הוא כוח מחוסל.**

איתו איש היה מוכן להיות סלחני. אינך יודע מה זה פילוג? טען, בהסתמכו על נסיונו שלו. "כשזה קורה, זה נורא. זה הורס את הכל. זה מכרסם בכל ריקמות המפלגה. זה הורס את הסניפים. אתה מקבל יום-יום בשורות-איוב. אינך יכול לחשוב על שום דבר אחר.

"זה מה שקורה עכשיו לאשכול. הוא איבד את הראש. ברגע זה אין הנהגה למדינה, לממשלה ולמפלגה. העניינים נסחבים איכשהו מעצמם, והולכים מדחי אל דחי.

"אשכול יכול רק להגיב על מה שקורה. אין הוא יכול עוד לכוון. הוא מתנדנד בזירה כמתי אגרה שיכור-מהלומות."

★ ★ ★

אני מוכן לקבל תיאור זה כמהימן. הוא היחיד המספק הסבר כלשהו לסירת ההתגריות, הביונות והשטיות